

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการกองทุน
สวัสดิการชุมชน ตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่
The Application of Buddhist Dhamma Principles in the
Management of the Nam Chum Community Welfare Fund,
Sung Men District, Phrae Province: A Philosophical Analysis

ประดิษฐ์ สี่เหลื่อง

รวิโรจน์ ศรีคำภา

พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์ เณร บังเมฆ

Pradid Seelueang

Raweerose Sricompa

Phrakhru Soontorndhammanithas Chalerm Bangmek

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

Graduate Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae Campus

Corresponding Author, E-mail: phrom.1969@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการตามแนวทางพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาสภาพบริบท ปัญหา และอุปสรรคในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ และ 3) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการสืบสอบเชิงตีความ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า (1) หลักพุทธธรรมที่เป็นแกนกลางคือ ไตรสิกขา ซึ่งมีได้ทำหน้าที่เป็นเพียงชุดศีลธรรมส่วนบุคคล แต่คือสถาปัตยกรรมทางจริยศาสตร์ ในการจัดระเบียบสังคม (2) บริบทของกองทุนน้ำชำเผชิญกับสภาวะลักลั่นระหว่างภาวะจำยอมเชิงโครงสร้าง และความพยายามสถาปนาอธิปไตยของชุมชน โดยมีอุปสรรคสำคัญคือภาวะผิดเคื่องเชิงญาณวิทยา ในการสื่อสารสารของสวัสดิการ และ (3) การประยุกต์ใช้พุทธธรรม

สามารถแปรสภาพ “ทุนเงินตรา” ให้กลายเป็น “ทุนทางจริยธรรม” ผ่านกลไกธรรมาภิบาล ที่เปลี่ยนนิยามสวัสดิการจากการสงเคราะห์เชิงเทคนิคสู่การสร้าง ความมั่นคงเชิงภววิทยา อันส่งผลให้ชุมชนสามารถดำรงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ท่ามกลางความผันผวนของ โลกสมัยใหม่ได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : ไตรสิกขา, ธรรมาภิบาล, ทุนทางจริยธรรม, ความมั่นคงเชิงภววิทยา, อธิปไตยของชุมชน

Abstract

The objectives of this research are: 1) to study the Buddhist principles applied to community welfare fund management according to Buddhist perspectives; 2) to investigate the contextual conditions, problems, and obstacles in managing the Nam Chum Community Welfare Fund, Sung Men District, Phrae Province; and 3) to analyze the application of Buddhist principles in the administration of the Nam Chum Community Welfare Fund. This qualitative study employed interpretive inquiry, gathering data from 15 key informants through in-depth interviews.

The findings reveal that: (1) the core Buddhist principle applied is the Threefold Training (Tisikkhā), which functions not merely as a private moral code but as a socio-ethical architecture for community regulation; (2) the Nam Chum fund operates within a tension between structural constraints and the pursuit of communitarian sovereignty, where the primary obstacles are identified as epistemological poverty in conceptualizing welfare and administrative alienation; and (3) the strategic application of Dhamma transforms financial assets into “Ethical Capital” through a framework of Dharmic Governance. This transformation redefines welfare from a mere technical distribution of resources to the establishment of ontological security, empowering the community to safeguard human dignity against the precarity of contemporary economic crises.

Keywords: Threefold Training, Dharmic Governance, Ethical Capital, Ontological Security, Communitarian Sovereignty

บทนำ

ท่ามกลางกระแสธารของทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism) ที่รุกคืบเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต สวัสดิการในโลกสมัยใหม่มีลักษณะที่เลวร้ายเพียงกระบวนการทางสถิติและการจัดการ “ชีวมวล” (Biomass) ผ่านระบบประกันตนที่ไร้หัวใจ ภาวะดังกล่าวนำไปสู่สิ่งที่เรียกว่า “วิกฤตการณ์แห่งภาวะจำยอมเชิงชีวภาพ” (Crisis of Ontological Subjugation) ที่ปัจเจกบุคคลถูกทอดทิ้งให้เผชิญกับความเปราะบางในการดำรงอยู่เพียงลำพัง (Biological Precarity) ในบริบทนี้ การอุบัติขึ้นของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำคำ จังหวัดแพร่ จึงมิได้ดำรงอยู่เพียงในฐานะกลไกการออมเงินเชิงประจักษ์ แต่คือการสถาปนา “พื้นที่ทางจริยศาสตร์” (Ethical Space) เพื่อกอบกู้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) กลับคืนมาจากระบบเศรษฐกิจที่เน้นเพียงผลกำไรส่วนเกิน

ในทางปรัชญา พุทธธรรมมิได้เป็นเพียงชุดคำสอนเชิงอุดมคติที่ลอยตัวเหนือปัญหาความยากจน แต่คือ “เครื่องมือทางปัญญา” (Intellectual Tools) ที่ใช้ในการจัดการประสบการณ์ทางสังคม จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) เคยย้ำเตือนว่า ความรู้และความจริงต้องถูกพิสูจน์ผ่านศักยภาพในการแก้ไขปัญหาการดำรงอยู่ (Dewey, 1938) สอดคล้องกับพุทธทศน์ที่มองว่า “ความสงบที่แท้จริงจะเกิดขึ้นไม่ได้หากสังคมปราศจากดุลยภาพแห่งความเอื้ออาทร” ดังพุทธพจน์ที่ว่า นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ (สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี) (Thai Tripitaka, Vol. 25, Sutta 203, p. 55) ซึ่งในระนาบสังคมศาสตร์ ปรากฏการณ์นี้สะท้อนผ่านกลไกความสามัคคีที่พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญว่าเป็นรากฐานแห่งสุขภาวะส่วนรวม (Thai Tripitaka, Vol. 24, Sutta 40, pp. 79–80) การบริหารจัดการสวัสดิการชุมชนจึงเป็นรูปธรรมของการนำหลักธรรมมาแปรสภาพเป็น “เทคโนโลยีทางสังคม” (Social Technologies) เพื่อสร้างความมั่นคงเชิงภววิทยา (Ontological Security) ให้แก่สมาชิกชุมชน

อย่างไรก็ตาม การจะรักษาความยั่งยืนของกองทุนท่ามกลางความผันผวนของโลกดิจิทัล จำเป็นต้องอาศัยโครงสร้างการจัดการที่ซับซ้อนกว่าการอาสาสมัครแบบดั้งเดิม สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (Somdet Phra Buddhaghosacariya [P. A.

Payutto]) ได้ชี้ให้เห็นว่า พุทธธรรมสามารถบูรณาการเข้ากับการพัฒนาสังคมได้อย่างเป็นองค์ภาพ โดยเฉพาะการสร้าง “สถาปัตยกรรมทางจริยธรรม” ที่เชื่อมโยงระหว่างความมั่นคงทางกายภาพและเสรีภาพทางจิตวิญญาณ (Somdet Phra Buddhaghosacariya [P. A. Payutto], 2019) บทความวิจัยนี้จึงมุ่งวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ว่า หลักสูตรไตรสิกขา (Threefold Training) ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา สามารถแปรสภาพเป็น “เครื่องมือบริหารจัดการ” (Governance Tools) ที่มีประสิทธิภาพได้อย่างไร โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีบริบทเฉพาะตัวอย่างตำบลน้ำคำ ซึ่งกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนผ่านทางโครงสร้างอำนาจระหว่างรัฐและท้องถิ่น (Pongsapich, 2018)

ด้วยความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมุ่งสำรวจการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในฐานะ “นวัตกรรมเชิงมนทัศน์” (Conceptual Innovation) ที่จะเข้ามาอุดช่องว่างของรัฐสวัสดิการที่ล้มเหลว การศึกษานี้จะไม่ได้หยุดอยู่เพียงการรายงานตัวเลขทางการเงิน แต่จะมุ่งรื้อถอน (Deconstruct) และสร้างความหมายใหม่ให้กับคำว่า “สวัสดิการ” ในฐานะพันธสัญญาทางจริยธรรมของชุมชนพุทธ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอเชิงทฤษฎีว่าด้วย “สวัสดิการพุทธชีวชุมชน” (Buddhist Bio-Communitarian Welfare) อันจะเป็นแนวทางสำคัญในการปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ท่ามกลางความเปราะบางของโลกสมัยใหม่สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ใช้ในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการตามแนวทางพระพุทธศาสนา
- 2) เพื่อศึกษาสภาพบริบท ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำคำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่
- 3) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการ ชุมชนตำบลน้ำคำ อำเภอสูงเม่น จังหวัดแพร่

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งเน้นการสืบสอบเชิงตีความ (Interpretive Inquiry) และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิง

พฤติกรรมศาสตร์ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 6 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1. การสร้างฐานรากเชิงญาณวิทยาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Documentary Analysis): ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (Thai Tripitaka) อรรถกถา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสกัดหลักพุทธธรรมและไตรสิกขา (Threefold Training) มาสถาปนาเป็นโครงสร้างพื้นฐานในการวิเคราะห์ (Thai Tripitaka, Vol. 25, p. 55)

2. การกำหนดกรอบมโนทัศน์และกระบวนทัศน์ในการวิจัย (Conceptual Framework Formulation): ดำเนินการสร้างดุลยภาพระหว่างทฤษฎีสวัสดิการสากลและพุทธปรัชญา เพื่อกำหนดทิศทางในการสำรวจพฤติกรรมทางจริยธรรมของชุมชนตำบลน้ำคำ ในฐานะพื้นที่การจัดการประสบการณ์ทางสังคม (Pongsapich, 2018)

3. การออกแบบเครื่องมือเพื่อการสืบสอบเชิงตีความ (Instrument Design): ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Guide) โดยแบ่งโครงสร้างคำถามออกตามมิติของไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสกัด “ความหมายเชิงซ้อน” จากประสบการณ์จริงของผู้บริหารและสมาชิกกองทุน

4. การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Expert Validation): ผู้วิจัยนำร่างเครื่องมือเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงพินิจ (Face Validity) และความสอดคล้องเชิงมโนทัศน์ (Triangulation) พร้อมปรับปรุงตามข้อเสนอแนะเพื่อคุณภาพทางปัญญาที่สมบูรณ์

5. การรวบรวมข้อมูลประจักษ์ผ่านการสืบสอบเชิงลึก (Empirical Data Acquisition): ผู้วิจัยลงพื้นที่ปฏิบัติการภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 15 ท่าน ประกอบด้วยพระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำชุมชน และสมาชิกกองทุน โดยใช้เทคนิคการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จนเข้าสู่สภาวะอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation)

6. การสังเคราะห์ภาพรวมและ Interpretation เชิงปรัชญา (Data Analysis and Presentation): ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยเชื่อมโยงข้อมูลดิบเข้ากับกรอบแนวคิดทางปรัชญาและพฤติกรรมศาสตร์ จากนั้นจึงทำการพรรณนา

วิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่อสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่และโมเดลการบริหารจัดการสวัสดิการที่ยั่งยืน (Somdet Phra Buddhaghosacariya [P. A. Payutto], 2019)

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยในส่วนนี้ มิใช่เพียงการรายงานข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ (Empirical Data) ที่ปรากฏในพื้นที่ตำบลน้ำคำเพียงระนาบเดียว หากแต่คือการพยายามฉายภาพพลวัต (Dynamics) ของการปะทะกันระหว่าง “วิถีชีวิตดั้งเดิม” และ “ระเบียบอำนาจทางเศรษฐกิจสมัยใหม่” ผ่านมุมมองของพุทธจริยศาสตร์ ผู้วิจัยมุ่งสังเคราะห์ข้อมูลจากการสืบสอบเชิงลึกเพื่อพิสูจน์ว่า พุทธธรรมสามารถแปรสภาพจากหลักการทางศาสนาสู่การเป็น “เทคโนโลยีทางสังคม” (Social Technologies) ที่จัดการความเปราะบางของชีวิตได้อย่างไร โดยผลการวิจัยที่ถูกสกัดผ่านกระบวนการวิเคราะห์เชิงตีความ (Interpretive Analysis) โดยสอดคล้องตามลำดับวัตถุประสงค์การวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ผลการวิจัยพบว่าแกนกลางเชิงมโนทัศน์ที่สำคัญคือ ไตรสิกขา (Threefold Training) ซึ่งในบริบทการบริหารจัดการมิได้ทำหน้าที่เป็นเพียงชุดศีลธรรมส่วนบุคคล แต่แปรสภาพเป็น “สถาปัตยกรรมทางบรรทัดฐาน” (Normative Architecture) ที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพมนุษย์อย่างเป็นองค์รวม กระบวนการนี้สอดคล้องกับมโนทัศน์ของ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ที่มองว่าประสบการณ์และการเรียนรู้คือเครื่องมือสำคัญในการจัดการชีวิต (Dewey, 1938) โดยมี ศีล (Sīla) ทำหน้าที่เป็นสัญญาประชาคมเชิงจริยธรรม (Ethical Social Contract) ที่สร้างพื้นที่แห่งความไว้วางใจ ลดต้นทุนทางสังคมในการตรวจสอบ ขณะที่ สมาธิ (Samādhi) ถูกยกระดับสู่ความจดจ่อเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Concentration) เพื่อรักษานโยบายที่มั่นคง และมี ปัญญา (Paññā) เป็นญาณวิทยาเชิงปฏิบัติ (Practical Epistemology) ในการบริหารความเสี่ยงและจัดสรรทรัพยากรตามหลักความยุติธรรมเชิงกระจาย (Distributive Justice) ซึ่งเมื่อบูรณาการเข้ากับหลัก ธรรมนาภิบาล (Dharmic Governance) จึงส่งผลให้การพึ่งพาตนเองของชุมชนตั้งอยู่บนฐานรากที่มั่นคงและยั่งยืน (Phra Brahmagunabhorn [P. A. Payutto], 2012, pp. 144-146) ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ข้อ 1 ที่มุ่งเน้นการศึกษาหลักพุทธธรรมรากฐานสำหรับการจัดการสวัสดิการ

2) ข้อค้นพบชี้ให้เห็นสภาวะรอยต่อ (Liminality) ที่แหลมคมระหว่างอุดมคติและโลกประจักษ์ แม้กองทุนจะสร้างสายสัมพันธ์แห่งความเอื้ออาทรผ่านกลไกสวัสดิการตลอดช่วงชีวิต แต่ผู้วิจัยพบว่าอุปสรรคที่แท้จริงมิใช่เพียงปัจจัยทางการเงินเชิงปริมาณ หากแต่คือ ภาวะฝืดเคืองเชิงญาณวิทยา (Epistemological Poverty) ในกลุ่มสมาชิกบางส่วนที่ยังติดขัดกับการรอรับการสงเคราะห์ (Philanthropy) มากกว่าการสร้างอธิปไตยทางปัญญา สภาวะดังกล่าวบรรจบกับข้อวิพากษ์ของ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) เรื่อง “ฮาบิทัส” (Habitus) หรือความคุ้นชินเชิงโครงสร้างที่ทำให้บุคคลติดอยู่กับแบบแผนเดิมจนยากจะสลัดพ้น (Bourdieu, 1990) ภาวะจำยอมเชิงชีวภาพ (Ontological Subjugation) จากข้อจำกัดด้านงบประมาณที่เข้าไม่ถึงความต้องการที่หลากหลาย อันเป็นผลพวงจากนโยบายรวมศูนย์อำนาจที่ลดทอนศักยภาพของท้องถิ่น เมื่อพิจารณาในส่วนของวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ซึ่งว่าด้วยบริบทและอุปสรรคเชิงโครงสร้างในพื้นที่ตำบลน้ำขำ นอกจากนี้ การที่บุคลากรมีจำนวนจำกัดและการสื่อสารที่ยังไม่ครอบคลุม (Pongsapich, 2018, p. 89) สะท้อนถึงภาวะชะงักงันของการผลิตความหมายร่วม (Intersubjective Meaning-making) ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นสัญญาณของสิ่งที่ บยอง-ชุล ฮัน (Byung-Chul Han) เรียกว่า “สังคมแห่งความโปร่งใส” ที่กลับสร้างความเห็นทางในสายสัมพันธ์มนุษย์ (Han, 2015)

3) งานวิจัยได้นำเสนอทางออกผ่าน “นวัตกรรมเชิงมโนทัศน์” (Conceptual Innovation) ในการสร้างดุลยภาพใหม่ โดยผู้วิจัยพบว่าการบูรณาการไตรสิกขาเข้ากับธรรมานาภิบาลอย่างเป็นรูปธรรม สามารถสถาปนาโมเดล “สวัสดิการพุทธชีวชุมชน” (Buddhist Bio-Communitarian Welfare) ที่มุ่งเน้นการสะสม ทุนทางจริยธรรม (Ethical Capital) แทนที่ทุนนิยมสถิติ โมเดลนี้เป็นการใช้พุทธธรรมในฐานะ “เทคโนโลยีแห่งตน” (Technologies of the Self) ตามนิยามของ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) เพื่อกอบกู้ศักดิ์ศรีของปัจเจกจากการถูกควบคุม (Foucault, 1988) โดยเปลี่ยนบทบาทคณะกรรมการสู่การเป็น “กัลยาณมิตรเชิงโครงสร้าง” (Structural Kalayanamitta) ที่สร้างพื้นที่ให้สมาชิกเข้ามากำหนดนโยบายได้อย่างโปร่งใส (Narandawamsa, 2022, pp. 12–15) การสร้างความหมายใหม่ให้กับคำว่า “ความมั่นคง” ซึ่งมีได้หมายถึงเพียงเงินในบัญชี แต่คืออิสรภาพเชิงภววิทยา สอดคล้องกับการสังเคราะห์แนวทางตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 อันเป็นต้นแบบของการบริหารจัดการที่สมบูรณ์ตามหลักพระพุทธศาสนา (Office of the Public Sector Development Commission [OPDC], 2003, pp. 42-45)

ข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำชำ มิได้ดำเนินไปภายใต้ตรรกะของประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ที่มุ่งเน้นเพียงความคุ้มค่าเชิงปริมาณ แต่คือการสถาปนา “พื้นที่ทางจริยศาสตร์” (Ethical Space) ที่ใช้หลักไตรสิกขาเป็นเครื่องมือในการกำกับดูแลตนเองและส่วนรวม ผลการวิจัยได้ยืนยันสถานะการเปลี่ยนผ่านของชุมชน จากการเป็นเพียงผู้อนุเคราะห์ในระบบรัฐสวัสดิการ สู่การเป็น “ประธานทางจริยธรรม” (Ethical Subjects) ที่มีอำนาจในการนิยามความมั่นคงเชิงภววิทยาด้วยตนเอง ซึ่งข้อค้นพบเหล่านี้จะนำไปสู่การสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ในฐานะนวัตกรรมโมเดลที่จะถูกนำเสนอในหัวข้อถัดไป

อภิปรายผล

ผลการศึกษากระบวนการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำชำ เผยให้เห็นถึงพลวัตการอุบัติขึ้นของ “สถาปัตยกรรมทางจริยศาสตร์” (Ethical Architecture) ที่ท้าทายต่อตรรกะของทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ โดยสามารถอภิปรายผลเชิงวิพากษ์ได้ดังนี้

ในประเด็นการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารจัดการ ข้อค้นพบที่ชี้ว่าไตรสิกขา (Threefold Training) คือแกนกลางของโครงสร้างอำนาจตัดสินใจนั้น พบบรรทัดฐานทางทฤษฎีที่สอดคล้องกับแนวคิดของ เจอร์เกน ฮาเบอร์มาส (Jürgen Habermas) เรื่องปฏิบัติการเชิงสื่อสาร (Communicative Action) ที่มุ่งเน้นความเข้าใจร่วมกัน (Habermas, 1984) สอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (Phra Brahmagunabhorn [P. A. Payutto]) ที่ชี้ให้เห็นว่า พุทธธรรมมิใช่เพียงชุดคำสอนเพื่อความสงบส่วนบุคคล แต่คือ “เทคโนโลยีทางสังคม” (Social Technologies) ที่สร้างดุลยภาพระหว่างความมั่นคงทางชีวภาพและเสรีภาพทางจิตวิญญาณ (Phra Brahmagunabhorn [P. A. Payutto], 2006, pp. 18-19) ขณะเดียวกัน กระบวนการเปลี่ยนผ่านจาก “ผู้อนุเคราะห์” สู่การเป็น “ประธานทางจริยธรรม” (Ethical Subjects) ยังช่วยตอบย้ำข้อค้นพบเชิงพื้นที่ของ พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติวัฒนโธ (Phrakhru Sangkharak Bunsoem Kittivanno) ที่ยืนยันว่าการจัดการพุทธธรรมช่วยสร้างสายสัมพันธ์ทางสังคมที่อยู่เหนือการทำธุรกรรม (Phrakhru Sangkharak Bunsoem Kittivanno et al., 2018, pp. 45-48)

เมื่อพิจารณาถึงสภาวะลึกลับและอุปสรรคเชิงโครงสร้าง ข้อค้นพบเรื่องภาวะจำยอมเชิงชีวภาพ (Ontological Subjugation) และความเปราะบางของสมาชิก สะท้อนภาพของ “Homo Sacer” หรือชีวิตเปลือยเปล่าในนิยามของ จอร์โจ อากัมเบน (Giorgio Agamben) ที่ถูกละเลยจากระบบรัฐ (Agamben, 1998) บรรจบกับกรอบคิดเชิงวิพากษ์ของ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (Borwornsak Uwanno) ที่ระบุว่า ชุมชนมักตกอยู่ใต้วิกฤตหาคา “ธรรมาภิบาล” (Good Governance) ในการจัดการตนเอง (Uwanno, 1999, pp. 24–28) ปัญหาการสื่อสารที่ยังไม่ครอบคลุมสะท้อนทัศนะเดียวกับงานวิจัยของ จันทรแรม เรือนแป้น (Chanram Ruanpan) เรื่องความไม่เท่าทันต่อการสื่อสารความหมายในโลกสมัยใหม่ (Ruanpan, 2020, pp. 260-265)

สำหรับการสถาปนาต้นแบบความยั่งยืนเชิงภววิทยา ข้อเสนอเรื่องการสร้าง “ทุนทางจริยธรรม” (Ethical Capital) เพื่อตอบโต้ต่อประโยชน์นิยมที่เย็นชา วางฐานคิดอยู่บนจริยศาสตร์ความสัมพันธ์ของ เอ็มมานูเอล เลวินาส (Emmanuel Levinas) ที่เน้นความรับผิดชอบต่อ “ผู้อื่น” (Levinas, 1969) สอดคล้องกับตรรกะความยุติธรรมเชิงกระจาย (Distributive Justice) ของ จอห์น รอร์ลส์ (John Rawls) (Rawls, 1971) และยังประสานรับกับข้อสรุปของ พระจุลภาควัฒน์ อคฺควโร (Phra Chulaphakkhawat Akkhavaro) ที่ยืนยันว่าประสิทธิภาพสวัสดิการพุทธมิได้วัดด้วยผลกำไรแต่คือความโปร่งใส (Phra Chulaphakkhawat Akkhavaro et al., 2024, pp. 155–158) ซึ่งภาพสะท้อนนี้ปรากฏชัดในความพยายามของกองทุนที่บูรณาการไตรสิกขาเข้ากับมาตรฐานของ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (Office of the Public Sector Development Commission [OPDC]) เพื่อก้าวข้ามความจำยอมเชิงโครงสร้างสู่การเป็นสถาบันทางจริยศาสตร์ที่สมบูรณ์ (OPDC, 2008, pp. 42-45) พิสูจน์ให้เห็นว่า กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำคำคือ “พื้นที่ทางจริยธรรม” ที่พุทธธรรมได้ถูกแปรสภาพเป็นเครื่องมือจัดการความเปราะบางในการดำรงอยู่ได้อย่างทรงพลัง สภาวะการณ์ที่พึ่งพาตนเองที่เกิดขึ้นจึงมิใช่เพียงการเอาตัวรอดทางเศรษฐกิจ แต่คือการกอบกู้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กลับคืนมาจากระบบสถิติที่ไร้หัวใจ

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์เข้ากับกรอบแนวคิดทางปรัชญา งานวิจัยฉบับนี้ได้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ในฐานะนวัตกรรมเชิงมนทัศน์ที่เรียกว่า “โมเดลสวัสดิการ

พุทธชีวชุมชนยั่งยืน” (The Bio-Communitarian Buddhist Welfare Model) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนผ่านระบบสวัสดิการจากการเป็นเพียง “กลไกสงเคราะห์เงินตรา” สู่การเป็น “สถาปัตยกรรมทางจริยศาสตร์” (Ethical Architecture) เพื่อการดำรงอยู่ของมนุษย์โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. การสรุปข้อเสนอเชิงปรัชญา: สวัสดิการคือเทคโนโลยีแห่งตน (Welfare as Technologies of the Self)

งานวิจัยนำเสนอว่า ความสำเร็จของกองทุนสวัสดิการชุมชนน้ำขำมิได้ขึ้นอยู่กับจำนวนตัวเลขในบัญชี แต่ขึ้นอยู่กับกระบวนการที่สมาชิกใช้หลัก ไตรสิกขา (Threefold Training) ในฐานะเครื่องมือจัดการตนเองเพื่อให้พ้นจากภาวะพึ่งพิงอำนาจภายนอก (Dependency) ศีล สมาธิ และปัญญา ได้แปรสภาพเป็น “เทคโนโลยีเชิงจริยธรรม” ที่ทำให้คนธรรมดากลายเป็น “ผู้กำหนดโชคชะตาทางเศรษฐกิจ” ของตนเองได้จริง

2. การบูรณาการพุทธปรัชญากับสวัสดิการศาสตร์ (Integration of Dhamma and Social Welfare)

โมเดลนี้ได้เชื่อมโยงหลักพุทธธรรมเข้ากับแนวคิดความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice) อย่างเป็นระบบ โดยผู้วิจัยเปรียบเทียบโครงสร้างความสำเร็จเป็นแผนผังองค์กรรวม ดังนี้:

1) รากแก้วแห่งสัจจะ (Ethical Infrastructure): คือการใช้ ศีล (Sīla) เป็นฐานรากในการสร้าง “ทุนทางจริยธรรม” (Ethical Capital) ซึ่งช่วยลดต้นทุนในการตรวจสอบและสร้างความไว้วางใจที่หาไม่ได้ในระบบทุนนิยมสกลิต

2) ลำต้นแห่งธรรมนาภิบาล (Governance Stability): คือการใช้ สมาธิ (Samādhi) เป็นความจดจ่อเชิงนโยบาย (Strategic Focus) เพื่อให้การบริหารจัดการมีความซื่อตรงและมั่นคงต่อเจตนารมณ์ดั้งเดิมของชุมชน

3) ดอกผลแห่งอธิปไตยทางปัญญา (Intellectual Sovereignty): คือการใช้ ปัญญา (Paññā) เป็นญาณวิทยาในการแก้ปัญหาชีวิต ทำให้ชุมชนมีอำนาจนำ (Hegemony) ในการนิยามความสุขและความยั่งยืนด้วยตนเอง

3. คุณค่าทางทฤษฎีและศักยภาพในการประยุกต์ใช้ (Theoretical Value and Application)

องค์ความรู้นี้ชี้ให้เห็นว่า พุทธปรัชญาประยุกต์สามารถเป็นทางออกให้กับ

วิกฤตการณ์ “ความเปราะบางของชีวิต” (Precarity of Life) ในศตวรรษที่ 21 ได้ โดยเปลี่ยนนิยามของสวัสดิการจากการเป็น “ภาระของรัฐ” ให้กลายเป็น “พลังของชุมชน” ซึ่งศักยภาพนี้สามารถนำไปขยายผล (Scale-up) ในบริบทการศึกษาและการปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ เพื่อกอบกู้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กลับคืนมาจากกระแสเสรีนิยมใหม่ (Phra Brahmagunabhorn [P. A. Payutto], 2006; Rawls, 1971)

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษานี้มิได้หยุดอยู่เพียงข้อค้นพบเชิงเทคนิคของการจัดการทุนทรัพย์ แต่คือการสถาปนา “สวัสดิการพุทธชีวชุมชน” ที่พิสูจน์ให้เห็นว่าระเบียบวินัยภายใน (ไตรสิกขา) สามารถแปรสภาพเป็นอำนาจนำภายนอก (Communitarian Sovereignty) ได้อย่างเป็นรูปธรรม โมเดลนี้ทำหน้าที่เป็น “สะพานทางจริยศาสตร์” ที่นำพาชุมชนก้าวข้ามระนาบของการเป็นเพียง “วัตถุรองรับการสงเคราะห์” (Objects of Welfare) ไปสู่การเป็น “ประธานทางจริยธรรม” (Ethical Subjects) ผู้มีอำนาจในการจัดการความมั่นคงเชิงภววิทยาของตนเองอย่างแท้จริง ข้อเสนอเชิงมโนทัศน์นี้จึงมิใช่เพียงทางเลือกในการแก้ปัญหาความยากจน แต่คือการสถาปนาคำตอบเชิงปรัชญาต่อวิกฤตการณ์ความแปลกแยกและความเปราะบางของชีวิตในโลกสมัยใหม่ได้อย่างทรงพลัง

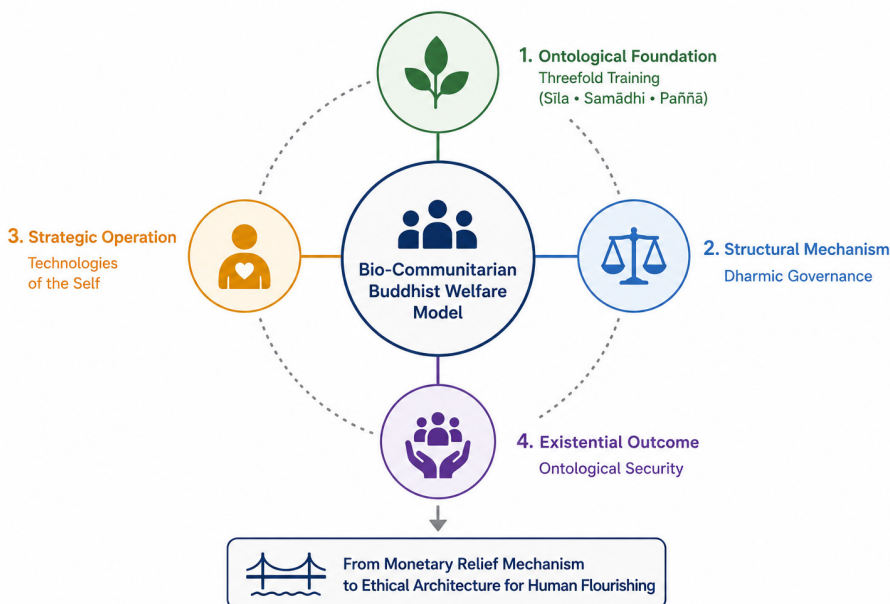

Figure 1: Research-Derived Knowledge and Conceptual Innovation:
The Bio-Communitarian Buddhist Welfare Model

สรุป

การศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำชำภายใต้เลนส์พุทธปรัชญา ได้สถาปนาข้อสรุปที่สำคัญว่า สวัสดิการในระนาบพุทธมิใช่เพียงกลไกการแจกจ่ายทรัพยากรเชิงปริมาณที่มุ่งเน้นผลกำไร (Biological Profit) แต่คือการสถาปนา “สถาปัตยกรรมทางจริยศาสตร์” (Ethical Architecture) ที่ใช้หลักไตรสิกขา (Threefold Training) เป็นเครื่องมือในการจัดการประสบการณ์ทางสังคม ข้อค้นพบยืนยันว่าการบูรณาการ ศีล สมาธิ และปัญญา เข้าสู่ระบบธรรมาภิบาล สามารถแปรสภาพกองทุนจากสถานะ “หน่วยงานธุรการ” ให้กลายเป็น “พื้นที่แห่งอำนาจนำทางจริยธรรม” (Ethical Hegemony) ที่ส่งผลให้สมาชิกชุมชนสามารถอภิศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กลับคืนมาจากระบบเศรษฐกิจที่เน้นเพียงความคุ้มค่าทางสถิติ

ยิ่งไปกว่านั้น งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าสภาวะรอยต่อของปัญหาที่ชุมชนเผชิญ ทั้งภาวะผิเคื่องเชิงญาณวิทยา (Epistemological Poverty) และภาวะจำยอมเชิงชีวภาพ (Ontological Subjugation) มิอาจเยียวยาได้ด้วยการเพิ่มงบประมาณเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยการเปลี่ยนผ่านเชิงมโนทัศน์ (Paradigm Shift) ไปสู่การสร้าง “ทุนทางจริยธรรม” (Ethical Capital) กองทุนสวัสดิการน้ำชำได้พิสูจน์ให้เห็นว่า การนำพุทธธรรมมาเป็น “เทคโนโลยีแห่งตน” (Technologies of the Self) ช่วยให้ชาวบ้านหลุดพ้นจากการเป็นเพียง “วัตถุรองรับการสงเคราะห์” สู่การเป็น “ประธานทางจริยธรรม” (Ethical Subjects) ผู้มีเจตจำนงเสรีในการกำหนดโชคชะตาของการดำรงอยู่ร่วมกันภายใต้สัญญาประชาคมแห่งสัจจะและความเอื้ออาทร (Ethics of Care)

อย่างไรก็ตาม กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลน้ำชำมิได้ดำรงอยู่เพียงในฐานะกรณีศึกษาเฉพาะพื้นที่ แต่คือ “ต้นแบบเชิงมโนทัศน์” ของการสถาปนาอธิปไตยของชุมชน (Communitarian Sovereignty) ท่ามกลางกระแสเสรีนิยมใหม่ที่ลดทอนคุณค่าของชีวิต ความสำเร็จที่แท้จริงของการประยุกต์ใช้พุทธธรรมในงานวิจัยนี้จึงมิใช่เพียงความมั่นคงทางการเงิน แต่คือการสร้าง “ความมั่นคงเชิงภววิทยา” (Ontological Security) ที่ยืนยันว่ามนุษย์มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างยั่งยืนตราบเท่าที่ระเบียบวินัยทางจริยศาสตร์ยังทำงานสอดประสานไปกับปัญญาที่เท่าทันโลก สวัสดิการที่สมบูรณ์ตามทัศนะพุทธปรัชญาจึงคืออิสรภาพจากการครอบงำของความยากจนและความแปลกแยกทางวิญญาณอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ปรากฏในหัวข้อนี้ มิใช่เพียงมาตรการในระดับเทคนิค (Technical Measures) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางการบริหารจัดการเพียงลำพัง หากแต่คือการพยายามขยายผลจาก “สถาปัตยกรรมทางจริยศาสตร์” ที่งานวิจัยชิ้นนี้ได้สถาปนาไว้สู่การนำไปปฏิบัติการจริงในระนาบสังคมและปรัชญาการเมืองร่วมสมัย เพื่อให้โมเดลสวัสดิการพุทธชีวชุมชนสามารถทำหน้าที่เป็นเกราะกำบังเชิงภววิทยา (Ontological Shield) ให้แก่สมาชิกชุมชนได้อย่างสัมฤทธิ์ผล ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการต่อยอดใน 3 มิติสำคัญ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy Recommendations)

1) หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรปรับเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้ส่งเคราะห์ทรัพยากร” (Resource Provider) สู่การเป็น “ผู้สนับสนุนเชิงโครงสร้าง” (Structural Facilitator) โดยการนำดัชนีชี้วัด “ทุนทางจริยธรรม” (Ethical Capital Index) มาเป็นเกณฑ์ในการจัดสรรงบประมาณสมทบกองทุน เพื่อส่งเสริมความมั่นคงที่ยั่งยืนมากกว่าการวัดผลเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว

2) ควรมีการสถาปนา “มาตรฐานธรรมาภิบาลชุมชน” (Dharmic Governance Standard) โดยบูรณาการหลักไตรสิกขาเข้ากับระเบียบวินัยทางการเงิน เพื่อสร้างความโปร่งใสและตรวจสอบได้ (Transparency and Accountability) ซึ่งจะเป็

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยเชิงปรัชญา (Philosophical Research Recommendations)

1) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเชิงวิพากษ์ระหว่าง “จริยศาสตร์แห่งความเอื้ออาทร” (Ethics of Care) ในพุทธปรัชญากับ “ทฤษฎีความยุติธรรมเชิงกระจาย” (Distributive Justice) ของ จอห์น รอว์ลส์ (John Rawls) เพื่อแสวงหาจุดบรรจบเชิงมโนทัศน์ที่จะนำมาจัดการกับความเปราะบางของชีวิตในบริบทสังคมท้องถิ่นไทย

2) ควรตั้งคำถามเชิงปรัชญาการเมืองว่า “อธิปไตยของชุมชน” (Communitarian Sovereignty) ภายใต้ร่มเงาของพุทธธรรม สามารถดำรงอยู่อย่างอิสระจาก “อำนาจนำของทุนนิยมเสรีนิยมใหม่” (Neoliberal Hegemony) ได้อย่างไรในระนาบภววิทยา

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป (Recommendations for Future Research)

1) ควรศึกษาวิจัยเชิงพหุกรรมศาสตร์เกี่ยวกับผลกระทบของ “เทคโนโลยีการเงินดิจิทัล” (FinTech) ที่มีต่อสายสัมพันธ์ทางจริยธรรม (Ethical Bonds) ในกองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อเตรียมรับมือกับภาวะความแปลกแยก (Alienation) ที่อาจเกิดขึ้นจากการลดทอนความเป็นมนุษย์ให้เหลือเพียงข้อมูลดิจิทัล

2) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อทดลองใช้ “โมเดลสวัสดิการพุทธชีวชุมชน” ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา เพื่อพิสูจน์ความเป็นสากล (Universality) ของหลักไตรสิกขาในการจัดการสวัสดิการสังคม

ข้อเสนอแนะทั้ง 3 ด้านนี้ทำงานประสานกันในฐานะองค์ประกอบเพื่อการปกป้องศักดิ์ศรีของปัจเจกบุคคลและอธิปไตยของชุมชน (Communitarian Sovereignty) การขับเคลื่อนนโยบายที่กำกับด้วยระเบียบวินัยทางจริยศาสตร์ และการเปิดพรมแดนการวิจัยเชิงปรัชญาใหม่ ๆ ย่อมเป็นหลักประกันว่ากองทุนสวัสดิการชุมชนจะไม่หยุดนิ่งอยู่กับการเป็นเพียงกลไกทางการเงิน แต่จะวิวัฒน์สู่การเป็น “สถาบันทางจริยศาสตร์” ที่สามารถหยั่งรากลึกและสร้างเสริมภาพทางปัญญาให้แก่สังคมท่ามกลางความเปราะบางของวิถีโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแท้จริง

References

- Agamben, G. (1998). *Homo sacer: Sovereign power and bare life*. Stanford University Press.
- Aristotle. (2009). *Nicomachean ethics*. Oxford University Press.
- Bourdieu, P. (1990). *The logic of practice*. Stanford University Press Community.
- Organizations Development Institute [Public Organization]. (2015). *Manual for community welfare funds operations*. CODI.
- Dewey, J. (1938). *Experience and education*. Macmillan.
- Foucault, M. (1977). *Discipline and punish: The birth of the prison*. Pantheon.
- Foucault, M. (1988). *Technologies of the self: A seminar with Michel Foucault*. University of Massachusetts Press.

- Foucault, M. (1988). *Technologies of the self: A seminar with Michel Foucault*. University of Massachusetts Press.
- Habermas, J. (1984). *The theory of communicative action, Vol. 1: Reason and the rationalization of society*. Beacon Press.
- Han, B.-C. (2015). *The transparency society*. Stanford Briefs.
- Levinas, E. (1969). *Totality and infinity*. Duquesne University Press.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka (Mahachulalongkornrajavidyalaya Edition)*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Narandawamsa, P. N. (2022). Application of the principle of Dīṭṭhadhamma-hi tattha projects to the management of community welfare funds. *Dhammasarn Journal*, 1(1), 1-16.
- Office of the Public Sector Development Commission. (2003). *Principles of good governance for good public administration*. OPDC.
- Office of the Public Sector Development Commission. (2008). *The developmental guidelines for bureaucratic resource management*. OPDC.
- Patsin, T. (2024). Management of the community welfare fund of Hong Saeng Sub-district, Loeng Nok Tha District, Yasothon Province. *Journal of Innovation in Administration and Educational Management*, 2(1), 1-14.
- Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto). (2006). *The perfect life* (11th ed.). Rakkhangthong Press.
- Phra Chulaphakkawat Akkhavaro et al. (2024). The application of Buddhist principles in the administration of Buachet Sub-district administrative organization, Buachet District, Surin Province. *Chaiyaphum Review Journal*, 7(3), 153-163.

- Phrakhru Sangkharak Bunsoem Kittivanno et al. (2018). The application of Buddhist principles for management of Highland Development Center, Phrae Province. *Journal of MCU Lampang*, 7(1), 41–50.
- Pongsapich, A. (2018). Culture, religion, and ethnicity: *An anthropological analysis of Thai society* (8th ed.). Chulalongkorn University Press.
- Rattanapiean, W. (2019). *Social welfare: Concepts and social service provision* (2nd ed.). Thammasat University Press.
- Rawls, J. (1971). *A theory of justice*. Harvard University Press.
- Ruanpan, C. (2020). Management of community welfare funds for self-reliance in Suphanburi Province. *Journal of Humanities and Social Sciences, Ubon Ratchathani University*, 11(1), 249-288.
- Somdet Phra Buddhaghosacariya (P. A. Payutto). (2019). *Buddhism and the development of people and society*. Buddhadhamma Foundation.
- Uwanno, B. (1999). *Building good governance in Thai society*. Winyuchon.